

Kabinetsreactie van Nederland op de tweede opinie van het adviescomité met betrekking tot de implementatie van het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden

1. Inleiding

Op 20 juni 2013 heeft het adviescomité (*Advisory Committee*) van het Kaderverdrag inzake de bescherming van Nationale Minderheden van de Raad van Europa, zijn opinie (*opinion*) over Nederland aangenomen. Het adviescomité monitort de naleving van het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden. Conform de voorgeschreven procedure is het Nederlandse kabinet uitgenodigd om hierop te reageren en dit document is de reactie (*comments*) van het kabinet op de opinie.

Het Nederlandse kabinet heeft met belangstelling kennisgenomen van het werk van de Raad van Europa inzake de monitoring van het Kaderverdrag. Het kabinet verwelkomt de rapportage van het adviescomité en de hierin verwoorde complimenten voor de inspanningen die verricht zijn ter bescherming van nationale minderheden en het bestrijden van discriminatie.

Het Nederlandse kabinet zal hieronder op de, naar zijn oordeel, meest significante punten in gaan. Hierbij komen zowel de positieve ontwikkelingen, de aandachtspunten en de aanbevelingen aan bod. Er wordt niet op alle bevindingen van het adviescomité gereflecteerd. Dit neemt niet weg dat alle opmerkingen van het adviescomité ter harte worden genomen en waar mogelijk betrokken worden bij de beleidsontwikkeling van de Nederlandse overheid.

Om de Raad van Europa een zo goed en compleet mogelijk beeld te geven over de huidige stand van zaken, wordt er van de gelegenheid gebruik gemaakt om sommige onderdelen aan te vullen met de laatste stand van zaken. Daarbij is er inmiddels op een aanpalend terrein een rapport én een kabinetsreactie verschenen, welke betrokken kunnen worden in de huidige monitoringscyclus met betrekking tot het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden.¹

Bij het opstellen van de reactie is de thematische indeling zoals die door het adviescomité is gebruikt zo veel als mogelijk overgenomen.

---

¹ Het betreft een rapport van de European Commission against Racism and Intolerance (ECRI, 15 oktober 2013) en de kabinetsreactie hierop. Dit bestrijkt in basis een ander werkterrein van de Raad van Europa, maar het is evident dat er op onderdelen overlap is. Om een zo volledig en actueel mogelijk beeld te verschaffen, zal op momenten aan de kabinetsreactie op de ECRI-rapportage gerefereerd worden. De kabinetsreactie, de brief aan de Tweede Kamer en het rapport van ECRI zijn op de volgende websites gepubliceerd: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/11/18/kamerbrief-met-kabinetsreactie-ecri-rapport-nederland-rassendiscriminatie.html> <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Netherlands/NLD-CbC-IV-2013-039-NLD.pdf>.

2. Monitoringsproces

Het adviescomité adviseert en vraagt om zijn opinie zo snel als mogelijk openbaar te maken en beschikbaar te stellen aan het publiek. Het Nederlandse kabinet onderschrijft de ambitie van het adviescomité om tijdig en op een zo goed mogelijke wijze transparantie te betrachten, om op die manier informatie voor het publiek te ontsluiten.

De opinie van het adviescomité is zo spoedig als mogelijk vertaald in het Nederlands en in het Fries. De Friese en Nederlandse vertalingen van de opinie zijn verstrekt aan de provincie Fryslân en het Consultatief Orgaan Fries, het adviesorgaan van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). De opinie van het adviescomité en de reactie hierop van het Nederlandse kabinet worden in het Nederlands, Fries en Engels gepubliceerd op de website van de rijksoverheid. Dit zal plaatsvinden nadat de Tweede Kamer geïnformeerd is over de opinie van het adviescomité en de kabinetsreactie hierop.

Met deze werkwijze wordt transparantie betracht en wordt eveneens op een zo goed mogelijke wijze uitvoering gegeven aan de wens van het adviescomité.

3. Beleid inzake de Friezen en hun taal en cultuur

Friezen als nationale minderheid onder het Kaderverdrag

De Friezen zijn door het Nederlandse kabinet als nationale minderheid onder de werking van het Kaderverdrag aangemerkt. Bij de goedkeuring van het wetsvoorstel tot ratificatie van dit verdrag zijn regering en parlement overeengekomen dat het Kaderverdrag alleen van toepassing zal zijn op de Friezen in Nederland.² De inzichten zijn op dit punt niet veranderd.

Gezien het bovenstaande is het niet meer dan logisch dat het *state report* dat Nederland in september 2012 bij de Raad van Europa heeft ingediend hoofdzakelijk ingaat op die groep die onder het Kaderverdrag als nationale minderheid is aangemerkt. Het rapport geeft een beeld van de positie van de Friezen en welke maatregelen er genomen zijn ter bescherming en bevordering van hun respectievelijke positie. Het Nederlandse kabinet stelt met tevredenheid vast dat er uit de opinie van het adviescomité een positief beeld naar voren komt van de inspanningen die er verricht zijn om beleid te ontwikkelen ten faveure van de Friese taal en cultuur. Inmiddels zijn er, in aanvulling op de reeds verstrekte informatie aan het adviescomité, nadere ontwikkelingen te melden.

Algemeen en institutioneel regelgevingskader

Nederland verwelkomt de opmerkingen van het adviescomité inzake de significante vorderingen die er zijn geboekt in de bescherming van de Friezen en de Friese taal. In aanvulling op het rapport van het adviescomité kan nog vermeld worden dat de Wet gebruik Friese taal op 1 oktober 2013 door de Eerste Kamer der Staten-Generaal is aanvaard. Het parlement heeft zich met algemene stemmen achter het wetsvoorstel geschaard, wat als een teken beschouwd mag worden dat er groot draagvlak is om het Fries als taal gelijk te stellen aan het Nederlands in de provincie Fryslân. De opmerking van het adviescomité dat dit een stimulans is voor het gebruik van het Fries in het bestuurlijke verkeer en in het rechtsverkeer wordt onderschreven.

De wet treedt op 1 januari 2014 in werking. De wet regelt de oprichting van een Orgaan voor de Friese taal. Dit Orgaan voor de Friese taal zal rapporteren, adviseren, signaleren en onderwerpen agenderen inzake het Fries. Het Rijk en de provincie Fryslân werken samen om het Orgaan voor de Friese taal te installeren en in positie te brengen om haar rol zo goed als mogelijk te vervullen.

Bestuurlijke indeling van en binnen de provincie Fryslân

Gemeentelijke opschaling

Zoals ook tijdens het bezoek van het adviescomité in maart 2013 aan de orde is gekomen, wijzigt de gemeentelijke indeling van de provincie Fryslân per 1 januari 2014 door gemeentelijke herindelingen en grenscorrecties. Om te waarborgen dat de taalrechten er na deze wijzigingen niet op achteruit gaan voor de betrokken Friezen, is er op 4 november 2013 een bestuurlijke overeenkomst Fries taalbeleid gesloten tussen het Rijk, de provincie Fryslân en de betrokken gemeenten. Deze overeenkomst is zowel in het Fries als in het Nederlands opgesteld en in beide versies openbaar gemaakt.

Het sluiten van bestuurlijke overeenkomsten bij gemeentelijke herindelingen in de provincie Fryslân is staand beleid. De inhoud van de bestuurlijke overeenkomsten wordt overeengekomen na onderhandelingen tussen het ministerie van BZK, de provincie en de betrokken gemeenten. De inhoud van het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden en het Europees Handvest voor regionale talen en talen van minderheden behoren tot de overwegingen die als uitgangspunt van de bestuurlijk overeenkomst dienen.

In relatie tot de gemeentelijke indeling wordt op pagina 21 van de opinie gesteld dat het gebruik van het Fries als moedertaal verminderd, daar het aantal Fries sprekende burgers als gevolg van herindeling in gemeenten is verminderd. Het kabinet wenst een kanttekening bij deze opmerking te maken. Indien een gemeente waar veel mensen Fries spreken samengaat met een gemeente waar weinig mensen Fries spreken, dan zal het percentage Friese sprekende burgers in die nieuwe gemeente er in het geheel misschien verminderen, maar het percentage zal zonder meer hoger zijn dan in die oorspronkelijke gemeente waar weinig Fries gesproken werd.

---

² Het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden is voor Nederland op 1 juni 2005 in werking getreden.

Provinciale opschaling

De ambitie is om in de huidige kabinetsperiode de provincies Flevoland, Noord-Holland en Utrecht samen te voegen. Voor op de lange termijn heeft het kabinet –naast de samenvoeging van deze drie provincies- ook voor de overige delen van het land een eindbeeld voor ogen van provincies die qua schaalniveau zoveel mogelijk samenvallen met hun taken en opgaven. Het proces om te komen tot deze 'provincies nieuwe stijl' moet idealiter van onderop vorm en inhoud krijgen. Het kabinet zal de discussie over de concretisering van het eindbeeld in openheid met de provincies voeren. De provincie Fryslân kan hier ook op rekenen. Het kabinet komt niet met een blauwdruk voor een nieuwe indeling van provincies. Het kabinet heeft dus ook geen uitgewerkte plannen om tot provinciale opschaling te komen met betrekking tot de provincie Fryslân.

Mocht het initiatief van onderop ontstaan om tot een provinciale fusie te komen waarbij de provincie Fryslân betrokken is, dan is het evident dat hiervoor voldoende maatschappelijk draagvlak in Fryslân dient te zijn. Vanzelfsprekend zal een bestuurlijke fusie altijd op een manier plaats moeten vinden die recht doet aan de beschermde positie van de Friezen en hun taal en cultuur onder het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden en het Europees Handvest voor regionale talen en talen van minderheden.

Friese taal in de media

De situatie met betrekking tot de positie van Omrop Fryslân is treffend verwoord door het adviescomité. Onderstaande punten kunnen als aanvullend beschouwd worden.

Inmiddels is over de in het Regeerakkoord aangekondigde bezuiniging op het budget van de regionale omroepen in de Tweede Kamer gedebatteerd. In het 'begrotingsakkoord' is een intensivering van het mediabudget per 1 januari 2016 met €50 miljoen afgesproken. Over de verdeling van deze intensivering is in dit debat een motie aangenomen waarin de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) gevraagd wordt dit bedrag te verdelen over de regionale en landelijke publieke omroep: €8 miljoen voor de regionale publieke omroep en respectievelijk €42 miljoen voor de landelijke publieke omroep.

Hiermee wordt de bezuiniging op het totale budget van de regionale omroep – waaronder Omrop Fryslân - €17 miljoen per 1 januari 2017. Dat is €8 miljoen minder dan oorspronkelijk was geraamd. Dit is tevens één jaar later dan initieel was voorzien in het Regeerakkoord. Een terugloop van middelen voor de regionale omroepen – en dus ook voor Omrop Fryslân – is gezien de huidige economische omstandigheden in Nederland onvermijdelijk. De staatssecretaris van OCW heeft de regionale omroepen zelf gevraagd met een plan voor invulling hiervan te komen en gaat er van uit dat de specifieke situatie rond Fryslân daarin wordt meegenomen. In het voorjaar van 2014 zal ook de Raad voor Cultuur over de toekomst van het publieke mediabestel adviseren.

Het is tevens voorzien dat de regionale en landelijke publieke omroep gezamenlijk met een plan zullen komen hoe de aangekondigde integratie vorm gegeven kan worden. Hierna worden de kabinetsplannen verder ontwikkeld. Het advies van de Commissie Hoekstra³ over de noodzaak voor Friestalige media én specifiek beleid om dergelijke programmering mogelijk te maken, wordt in dit proces betrokken. De functie die wordt vervuld door Omrop Fryslân, zijnde het verzorgen van Friestalige programmering, niet ter discussie.

Duidelijk is dat al deze ontwikkelingen in deze kabinetsperiode geen gevolgen voor Omrop Fryslân hebben. Daarbij is de concessieperiode voor Omrop Fryslân, die eind 2013 afliep en waar in de opinie ook naar verwezen wordt, inmiddels voor vijf jaar hernieuwd. Hiermee is verzekerd dat Omrop Fryslân voor die periode de aangewezen regionale media-instelling blijft voor provincie Fryslân en daar een gepast budget voor krijgt.

Op provinciaal niveau heeft de provincie Fryslân een Fries Mediafonds ingericht dat vernieuwingen in zowel de media als onderzoeks-journalistiek in Fryslân stimuleert. Jaarlijks wordt tot en met 2015 € 100.000 voor Friestalige media beschikbaar gesteld in dit kader.

---

³ Adviesrapport van de Tijdelijke commissie Borging Friese taal in de media (Commissie Hoekstra). Een Engelse vertaling van dit adviesrapport is aan het adviescomité verstrekt tijdens het monitoringsproces. Een Nederlandse versie van het rapport is hier gepubliceerd: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/02/01/adviesrapport-tijdelijke-commissie-borging-friese-taal-in-de-media.html>

Friestalig onderwijs

De kwaliteit van onderwijs in het algemeen, en van Friestalig onderwijs in het bijzonder, is vanzelfsprekend een zorg van het kabinet. Te meer daar taalbeheersing een voorwaarde is om goed te kunnen participeren en functioneren in de maatschappij. Om deze reden investeert het kabinet jaarlijks ook extra in Friestalig onderwijs.⁴

Dat Friese kinderen de taal goed leren is essentieel voor het voortbestaan van de Friese taal. Friestalige ouders vinden dat heel belangrijk. Het Fries is op de meeste basisscholen in Fryslân een verplicht vak. In dat licht kan het Nederlandse kabinet de bevinding van het adviescomité, dat het Fries slechts in een gering aantal scholen een verplicht vak is, niet goed plaatsen.

Het kabinet heeft begrip voor de zorgen die er zijn onder de Friese gemeenschap over het gebrek aan gekwalificeerde docenten. De Inspectie van het Onderwijs constateert dat zo'n 40% van de docenten in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs niet over een passende bevoegdheid of bekwaamheid beschikt als het gaat om het onderwijzen van het vak Friese taal en cultuur. Daarom zijn de inspanningen van het Rijk en provincie er op gericht om in de looptijd van de Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2013-2018 het aantal bevoegde docenten te vermeerderen.⁵

Het ministerie van OCW heeft daartoe met de provincie afgesproken dat Fryslân zich de komende tijd zal inspannen om het draagvlak voor het Fries onder scholen en docenten te versterken. De regering stelt bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) de kerndoelen voor het vak Fries vast; een bevoegdheid die de provincie Fryslân zelf zou willen, te meer daar de provincie als geen ander staat voor de kwaliteit van het Fries.

Versterken van de positie van de provincie kan bijdragen aan de kwaliteit van het vak Fries. Daarom heeft het kabinet een wetsvoorstel in het parlement ingediend die regelt dat de kerndoelen Fries onder voorwaarden door de provincie worden vastgesteld. Dit moet de kwaliteit van het Friestalige onderwijs verbeteren. Enerzijds doordat de regie wordt belegd bij experts die het veld van dichtbij bezien, en anderzijds doordat er meer maatwerk mogelijk is per school (zo is er na inwerkingtreding van de wet ook een gedeeltelijke ontheffing mogelijk, in plaats van alleen een algehele ontheffing).

Het Rijk, de provincie en het onderwijsveld zullen nauw blijven samenwerken om het Friese onderwijs te verbeteren. Onderwijs is bij uitstek ook een onderwerp waarover het nieuwe Orgaan voor de Friese taal kan rapporteren en adviseren.

---

⁴ Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2013-2018. Een Engelse vertaling van deze Bestuursafpraak is aan het adviescomité verstrekt tijdens het monitoringsproces. Een Nederlandse versie van de Bestuursafpraak is hier gepubliceerd:

<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/convenanten/2013/04/16/bestuursafpraak-friese-taal-en-cultuur-2013.html>

⁵ Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2013-2018, hoofdstuk 2: Onderwijs.

4. Het bestrijden van discriminatie en intolerantie

Bestrijden van discriminatie

Het adviescomité stelt in de opinie dat het juridische en institutionele raamwerk in Nederland ter bescherming tegen discriminatie sinds de vorige monitoringscyclus versterkt is. Dit wordt door het kabinet van harte onderschreven. Het beschermen van nationale minderheden, minderheidsgroepen en het tegengaan van discriminatie jegens hen is vanzelfsprekend een doorlopend proces. De inspanningen van het kabinet zijn er continu op gericht om verbeteringen te realiseren. Het kabinet is dan ook verheugd te kunnen melden dat er sinds het uitbrengen van de opinie van het adviescomité weer vorderingen zijn gemaakt.

Deze zijn deels opgenomen in het rapport van de European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) en de kabinetsreactie hierop, in het kader van de vierde monitoringscyclus.⁶ Hierin worden positieve ontwikkelingen uiteengezet, zoals het opzetten van het netwerk van gemeentelijke antidiscrimatievoorzieningen (ADV's) en verdere specialisatie met betrekking tot discriminatie en racisme binnen politie en Openbaar Ministerie. In het ECRI rapport wordt tevens waardering uitgesproken voor de oprichting van het platform Roma, waarin gemeenten hun kennis en expertise bundelen, en de oprichting van het College voor de Rechten van de Mens.

De genoemde netwerken en instituties kunnen een belangrijke rol spelen bij het bestrijden van discriminatie en intolerantie en het bevorderen van de mensenrechten. Dit kan door middel van educatie, bijvoorbeeld in de vorm van kennisdelen en specifieke acties gericht op bewustwording. Op deze wijze krijgt voorlichting/educatie over mensenrechten een impuls. Het kabinet investeert hierin met als doel het terugdringen van discriminatie.

In dit kader wordt opgemerkt dat ECRI, net als het adviescomité, geadviseerd heeft om het onderwerp mensenrechten deel te laten uitmaken van het onderwijsprogramma over burgerschap en sociale integratie. Dit zou een eerste stap moeten zijn naar een apart, verplicht vak 'mensenrechten', met inbegrip van non-discriminatie, op zowel basisscholen als scholen voor voortgezet onderwijs. In reactie op dit advies is aangegeven dat de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap nog dit jaar zijn reactie op het adviesrapport van de Onderwijsraad 'Verder met burgerschap' naar de Tweede Kamer stuurt. De Onderwijsraad adviseert onder meer om een aantal kerndoelen voor het primair en voortgezet onderwijs die betrekking hebben op burgerschap aan te passen. In zijn reactie op dit advies zal de staatssecretaris ook het voorstel om de mensenrechten (waaronder kinderrechten) in de kerndoelen expliciet te benoemen, bezien.⁷

In december 2013 zal de jaarlijkse "discriminatiebrief" aan de Tweede Kamer worden gezonden. Hierin wordt aan het parlement gerapporteerd welke maatregelen er zijn genomen om discriminatie en intolerantie te bestrijden. Tevens wordt er een actueel beeld geschetst van de ontwikkelingen op het gebied van bescherming van mensenrechten.

Daarnaast wordt er door het kabinet intensief gewerkt aan de uitvoering van het Nationaal Actieplan Mensenrechten, dat het kabinet op 10 december 2013 heeft uitgebracht en naar de Tweede Kamer heeft gestuurd. In dat Actieplan is uiteengezet op welke wijze het kabinet invulling geeft aan zijn taak om de mensenrechten in Nederland te beschermen en te bevorderen. Hierin worden concrete doelstellingen en prioriteiten gesteld en wordt ook de rol die andere organen, instellingen en burgers hebben bij de realisering van mensenrechten in Nederland betrokken. Op deze wijze wordt beoogd de implementatie van mensenrechten in Nederland verder te bewaken en te bevorderen. De aanpak van discriminatie heeft daarin nadrukkelijk de aandacht.

⁶ ECRI rapport over Nederland, European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), 15 oktober 2013. Betreft een rapport in het kader van de vierde monitoringscyclus over Racisme en Intolerantie. Het rapport is hier gepubliceerd: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Netherlands/NLD-CbC-IV-2013-039-NLD.pdf>

⁷ Bijlage bij brief "Kabinetsreactie ECRI rapport Nederland Rassendiscriminatie" aan de Tweede Kamer d.d. 18 november 2013, nr. 234 op pagina 16. De kamerbrief en bijlage is hier gepubliceerd: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/11/18/kamerbrief-met-kabinetsreactie-ecri-rapport-nederland-rassendiscriminatie.html>

Meldingsbereidheid onder minderheidsgroepen

Het adviescomité signaleert dat er weinig zaken voor anti-discriminatie instanties worden gebracht door personen behorend tot een minderheidsgroep. Of mensen zich bij de instanties vervoegen wanneer zij gediscrimineerd worden of zich gediscrimineerd voelen, is in primair aan henzelf. De overheid kan er uiteraard wel voor zorgen dat de bevoegde instanties bij de burgers bekend zijn, dat de toegang hiertoe zo laagdrempelig mogelijk is en dat deze instanties op een dusdanige wijze opereren dat zij het vertrouwen van alle burgers wekken. Het beleid van het kabinet is hier ook op gericht.

Om discriminatie op het internet te bestrijden, is per 1 januari 2013 MiND (www.mindnederland.nl) gestart. Burgers kunnen hier digitaal discriminerende uitingen op het internet melden. Na het ontvangen van een melding over een discriminerende uiting onderzoekt MiND of de uiting (nog) online staat en vervolgens of deze uiting strafbaar is. Als dit zo is, dan verzoekt MiND de beheerder of moderator van de betreffende website om de uiting te verwijderen. Als aan een (herhaald) verzoek geen gehoor wordt gegeven, dan stelt MiND een aangiftedossier op voor het Openbaar Ministerie (OM).

Integratiebeleid en dialoog met minderheidsgroepen

Het adviescomité plaatst kanttekeningen bij het Nederlandse integratiebeleid, merkt op dat er in beperkte mate sprake is van dialoog met minderheidsgroepen als Roma en Sinti en spreekt zijn zorgen uit over signalen dat 'anti-immigranten' standpunten in toenemende mate worden ingenomen in het politieke en publieke debat.

Het Nederlandse kabinet voert generiek en niet specifiek, op bepaalde doelgroepen gericht, beleid. Met betrekking tot integratiebeleid en dialoog met minderheidsgroepen, heeft er een verschuiving plaatsgevonden van doelgroepbenadering naar een meer algemene beleidsbenadering. Dit beleid is een bewuste keuze, geënt op de zienswijze dat gelijkheid beter bevordert wordt als er uniform beleid is geldend voor een ieder zonder aanzien des persoons. Dit betekent geenszins dat de regering niet langer belangstelling zou hebben voor overleg met minderheidsgroepen.

Het kabinet wijst erop dat wederkerigheid juist tot de kernpunten van het Nederlandse integratiebeleid behoort. Het Nederlandse integratiebeleid is erop gericht migranten voldoende toe te rusten op een volwaardige participatie. Het is hierbij essentieel dat migranten kennis hebben van de basisprincipes en fundamentele waarden van de Nederlandse samenleving en dat migranten de taal leren. Dit vereist een tweeledige inzet van zowel migranten als de ontvangende samenleving. Die inzet is groter voor migranten: van nieuwkomers mag verwacht worden dat zij de waarden en regels die hier gelden omarmen en zich eigen maken. Van gevestigde Nederlanders mag verwacht worden dat zij migranten de ruimte bieden en hen als gelijken accepteren. Het kabinet zet zich er voor in dat het reguliere beleid dat is gericht op onderwijs, werkgelegenheid en gezondheidszorg, alle burgers in de Nederlandse samenleving, ongeacht herkomst, religie of levensovertuiging, voldoende bereikt. De migrant heeft de verantwoordelijkheid om zich in te spannen om als volwaardig burger in de Nederlandse samenleving deel te nemen en te participeren.

Dialoog minderheden & Roma en Sinti

Het kabinet vindt de dialoog met minderheidsgroepen van onverminderd belang. Na het intrekken van de Wet Landelijk Overleg Minderheden, wordt deze dialoog voortgezet op een andere manier. In plaats van de formele overlegstructuren van voorheen, kiest het kabinet er voor om overleg te voeren met betrokken partijen indien dit nodig wordt geacht, zoals onlangs is gedaan met betrekking tot het thema 'antisemitisme'. Voor dergelijke overleggen worden alle partijen uitgenodigd die een bijdrage kunnen leveren. Naast vertegenwoordigers van minderheidsgroepen kunnen bijvoorbeeld ook vakbonden en gemeenten worden uitgenodigd. Op deze manier ontstaat op flexibele wijze een open dialoog die breder opgezet wordt dan alleen een interculturele dialoog. Het voordeel is dat diverse partijen op deze wijze betrokken worden, verantwoordelijkheid kunnen nemen en kunnen bijdragen aan het oplossen van de maatschappelijke problemen.

Het kabinet is zich bewust van de problematiek omtrent de situatie van Roma, Sinti en reizigers. Middels het generieke integratiebeleid dat gericht is op deelname en participatie van alle migrantengroepen, wordt ook de problematiek rondom Roma en Sinti besproken en aangepakt. De uitvoering van dit generieke beleid ten aanzien van de Roma ligt voornamelijk op lokaal niveau. In

2009 is het VNG Platform Roma-gemeenten opgericht, met als doel ondersteuning te bieden aan gemeenten bij de aanpak van problemen met een deel van de lokale Roma bevolking.

Momenteel zijn 11 gemeenten aangesloten. Het Platform richt zich op onderlinge samenwerking en kennisdeling (het uitwisselen van *good practices* in het omgaan met specifieke groepen minderheden). De gemeentelijke samenwerking richtte zich de afgelopen jaren op de thema's: onderwijs, criminaliteitsbestrijding, arbeidsmarkttoeleiding, fondsenwerving en stateloosheid. Roma en Sinti die met discriminatie te maken hebben, kunnen hiervan melding maken en advies inwinnen bij een lokale antidiscriminatievoorziening (ADV's) binnen de betreffende gemeente.

Daarnaast is er door het Ministerie van Veiligheid en Justitie in 2011 een programma Aanpak uitbuiting (Roma) kinderen in het leven geroepen. Doel van dit programma is het aanpakken en voorkomen van uitbuiting van (Roma) kinderen door samenwerking te bewerkstelligen tussen gemeenten, politie, het Rijk en organisaties die van belang zijn voor een sluitende netwerkaanpak op lokaal niveau. Daar waar sprake is van criminaliteit binnen deze minderheidsgroep, zal deze worden aangepakt met een integrale aanpak onder gemeentelijke regie. Het Platform wil bij de aanpak van multiproblematiek, ook cultuurgebonden aspecten inbrengen om een grotere slagingskans te bewerkstelligen. Daarbij wordt bijvoorbeeld meer samenwerking gezocht met het landelijk project en leernetwerk Achter de Voordeur/Multi-probleem gezinnen aanpak.⁸

Standpunten in het politieke debat

Het adviescomité roept het Nederlandse kabinet in haar aanbevelingen op om alle uitingen van intolerantie, in het politieke of publieke debat, te veroordelen en te sanctioneren.

Het spreekt vanzelf dat iedereen in Nederland dezelfde vrijheden heeft en dat iedereen op een gelijkwaardige manier behandeld wordt. Dat geldt ook met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting. Iedereen in Nederland mag binnen de grenzen van de wet zeggen en schrijven wat hij of zij vindt, ook als anderen het daar mee oneens zijn.

Het kabinet onderkent het beeld dat in Nederland het debat over migratie en integratie soms op het scherp van de snede wordt gevoerd. In een democratische rechtsstaat die zich kenmerkt door een grote verscheidenheid aan mensen, gewoonten en levensovertuigingen is scherp debat onvermijdelijk. Dat debat is ook nodig, want het draagt bij aan de inzichtelijkheid van de problemen en het tot stand komen van oplossingen.

Nederland is een democratische rechtsstaat met duidelijke regels. Dit wil evenwel niet zeggen dat iedereen zich aan die regels houdt. Discriminatie, in welke vorm dan ook, is onacceptabel en wordt met kracht bestreden. Met betrekking tot uitingen door politieke partijen wenst het kabinet te benadrukken dat de vrijheid van meningsuiting voorwaarde is voor een goed functionerende democratie. Racistische uitspraken zijn echter strafbaar. De beoordeling of sprake is van een strafbaar feit is voorbehouden aan de onafhankelijke rechter.⁹

Het kabinet wil benadrukken, zoals dat ook in de reactie op het ECRI-rapport is gebeurd, dat leden van de Staten-Generaal niet in rechte kunnen worden vervolgd of aangesproken kunnen worden voor hetgeen zij in de vergaderingen van de Staten-Generaal of van commissies daaruit hebben gezegd of aan deze schriftelijk hebben overgelegd (artikel 71 van de Grondwet). Voor alle andere acties en uitlatingen kunnen leden van de Staten-Generaal wel worden vervolgd. De artikelen 58-60 van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer bieden ordemaatregelen in het geval een lid tijdens de beraadslagingen onder meer beledigende uitdrukkingen gebruikt, de orde verstoort, of instemming betuigt met, dan wel aanspoort tot, onwettige handelingen. Daarnaast kan de Kamer indien gewenst altijd een algemene uitspraak doen over een bepaald handelen. Voorts is het aan politieke partijen om de integriteit en standpunten mee te wegen bij de rekrutering van kandidaat-volksvertegenwoordigers, en door de kiezers bij het uitbrengen van hun stem.¹⁰

---

⁸ Bijlage bij kabinetsreactie bij ECRI-rapport over Nederland, pagina 10.

⁹ Brief "Kabinetsreactie ECRI rapport Nederland Rassendiscriminatie" aan de Tweede Kamer d.d.18 november 2013, p.2.

¹⁰ Bijlage bij kabinetsreactie bij ECRI-rapport over Nederland, pagina 8.